

ΤΟ ΑΓΙΟΛΟΓΙΟΝ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

Εὐχαριστῶ τὴν Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῶν Λειτουργικῶν θεμάτων γιὰ τὴν συμμετοχὴ μου στὸ Συνέδριον αὐτὸ μὲ τὸ σπουδαῖο θέμα περὶ ΑΓΙΟΤΗΤΑΣ. Καί εἶναι σπουδαῖο τὸ θέμα, γιατί ἀποτελεῖ τὸν σκοπὸ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἐντολὴ στὴν ταπεινότητά μου εἶναι νὰ ἀναφερθῶ μὲ τὴν εἰσήγησή μου στὸ θέμα κατὰ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη. Ἐπειδὴ εἶναι περιορισμένος ὁ χρόνος κάθε ὁμιλητοῦ εἰσέρχομαι κατ' εὐθεῖαν στὸ θέμα, τὸ ὁποῖο δηλῶ ὅτι θὰ παρουσιάσω μὲ βάση καὶ πηγὴ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ἀλλὰ μὲ ἀπλότητα, σὰν μία κατήχηση γιὰ τὸν λαό.

1. Προλογικὰ θέλω νὰ πῶ καὶ νὰ τονίσω δύο πράγματα. Πρῶτον, ὅτι βεβαίως ἔχουμε ἀγιότητα καὶ στὴν Παλαιὰ Διαθήκη καὶ μάλιστα ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἔβγαλε τὴν Παναγία. Ναί! Ὁ σκοπὸς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἦταν νὰ ἀναδείξει τὴν Γυναίκα Ἐκείνη, ἡ Ὅποια θὰ γινόταν ἡ Μητέρα τοῦ Μεσσίου. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη μᾶς ὁμιλεῖ γιὰ τὴν ἔλευση τοῦ Μεσσίου. Αὐτὸ εἶναι τὸ κύριο θέμα της. Ἀλλὰ ἔπρεπε νὰ γεννηθεῖ ἡ κατάλληλη Γυναίκα γιὰ νὰ γίνεῖ ἡ Μητέρα Του. Καὶ ἐργάζεται λοιπὸν ἡ Παλαιὰ Διαθήκη μὲ τίς θεοπτικές τῶν δικαίων της, μὲ τὰ κηρύγματα τῶν Προφητῶν καὶ μὲ ὅλο τὸ οἰκονομικὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ νὰ ἀναδείξει τὴν Γυναίκα Αὐτή. Καὶ ὅταν αὐτὸ γίνεται, σταματᾷ τὸ ἔργο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ναί! Τὰ ἔσχατα, τὸ τέλος τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, εἶναι μὲ τὴν Γέννηση τῆς Παναγίας. Γι' αὐτὸ καὶ λέγει τὸ τροπᾶριο, «Ἄχραντε ἡ διὰ λόγου τὸν Λόγον ἀνερμηνεύτως ἐπ' ἔσχάτων τῶν ἡμερῶν τεκοῦσα». «Ἐσχατες ἡμέρες» γιὰ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη εἶναι ὁ χρόνος Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου.

Τὸ δεύτερον, τὸ ὁποῖο προλογικὰ πάλι θέλω νὰ πῶ, εἶναι νὰ ἀπαντήσω στὴν ἀπορία: Πῶς ἔχουμε ἀγιότητα στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ἀφοῦ ἡ ἀγιότητα ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴν μετοχὴ στὴν ἀγιότητα τοῦ Χριστοῦ, ὁ Ὅποιος ἐμφανίζεται στὴν Καινὴ Διαθήκη. Ἀπαντώντας λέγω ὅτι ἡ Ὁρθόδοξη θεολογία μας, ἀκολουθοῦσα τὴν χριστολογικὴ ἐρμηνεία τῆς Καινῆς Διαθήκης, βλέπει τὴν Παλαιὰ Διαθήκη ὡς βιβλίον Χριστοῦ. Ὁ Χριστὸς δὲν ἐμφανίζεται στὴν Καινὴ Διαθήκη, ἀλλὰ καὶ στὴν Παλαιὰ. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη εἶναι καὶ αὐτή, ὅπως ἡ Παλαιὰ, βιβλίον τοῦ Χριστοῦ. Εἶναι πασίγνωστος ἡ περικοπὴ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου: «Προέλαβε τὴν Καινὴν ἢ Παλαιὰ καὶ ἠρμήνευσε τὴν Παλαιάν ἢ Καινή. Καὶ πολλάκις εἶπον,

ὅτι δύο Διαθήκαι καί δύο παιδίσκαι καί δύο ἀδελφαί τόν ἕνα Δεσπότην δορυφοροῦσι. Κύριος παρά προφήταις καταγγέλλεται, Χριστός ἐν Καινῇ κηρύσσεται. Οὐ καινά τά καινά, προέλαβε γάρ τά παλαιά. Οὐκ ἐσβέσθη τά παλαιά, ἡρμηνεύθη γάρ ἐν τῇ Καινῇ» (Ὁμιλία εἰς τό «Ἐξῆλθε δόγμα παρά Καίσαρος Αὐγούστου» καί εἰς τήν ἀπογραφὴν τῆς ἀγίας Θεοτόκου, MPG 50,796). Οἱ ἐμφανίσεις τοῦ Ἀγγέλου τοῦ Θεοῦ στήν Παλαιά Διαθήκη δέν εἶναι ἐμφανίσεις κτιστοῦ ἀγγέλου, ὅπως λανθασμένα ἡρμήνευσε ἡ καθολική θεολογία, ἀκολουθοῦσα τόν ἱερό Αὐγουστῖνο, ἀλλά εἶναι ἐμφανίσεις τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἀσάρκου ἔτι ὄντος, ὁ Ὅποῖος ἐβιάζετο, οὕτως εἰπεῖν, πότε νά σαρκωθεῖ καί νά γίνῃ Ἐμμανουήλ. Καί ἐνεφανίζετο λοιπόν πρό τῆς σαρκώσεώς Του μέ μορφήν Ἀγγέλου, τοῦ Ἀγγέλου τοῦ Κυρίου (Ἑβρ. כַּיִן אֱלֹהִים, «Μαλ'άχ Γιαχβέ»).

Οἱ ἅγιοι λοιπόν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης πέτυχαν τήν ἀγιότητά τους ἀπό τίς θεοπτίες τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ Ἀγγέλου τοῦ Κυρίου.

Μετά ἀπό αὐτά τά γενικά, ὡς προλογικά, ἔρχομαι στήν διεξοδική κάπως παρουσίαση τοῦ θέματος.

2. Ὁ Θεός καί στήν Παλαιά Διαθήκη, ὅπως καί στήν Καινή Διαθήκη, καλεῖται «ἅγιος». Ἐμεῖς ὅμως δέν ἔχουμε τήν σωστή ἔννοια τοῦ «ἅγιος», γιατί ἐρμηνεύουμε τήν ἔκφραση ἠθικολογικά καί τήν ἐρμηνεύουμε ὡς ὁ «ἀναμάρτητος». Ἀλλά δέν εἶναι αὕτη ἡ κύρια ἔννοια τῆς λέξης «ἅγιος». Ἡ ἀντίστοιχη ἑβραϊκή ἔκφραση διά τό «ἅγιος» εἶναι τό «καδώς», τό ὁποῖο σημαίνει τόν δεδοξασμένο, τόν παντοκράτορα, τόν μεγαλοπρεπῆ. Μέ αὐτήν τήν ἔννοια ἀπό τήν Παλαιά Διαθήκη εἰσεχώρησε καί στήν λατρεία τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἔτσι, λοιπόν, λέγουμε: «Ἵψοῦτε Κύριον τόν Θεόν ἡμῶν καί προσκυνεῖτε τό ὑποποδίον τῶν ποδῶν αὐτοῦ, ὅτι ἅγιος ἐστί!»! Μέ αὐτήν τήν ἔννοια τοῦ παντοκράτορα, τοῦ κυρίου καί τοῦ παντοδυνάμου, ὑμνεῖται ὁ Θεός ὡς «ἅγιος» καί στήν εὐχή τοῦ Τρισαγίου ὕμνου κατά τήν θεία Λειτουργία, ὅπου τονίζεται ὁ Θεός ὡς δημιουργός, γιατί στήν δημιουργία ἀναφαίνεται κυρίως ὁ Θεός ὡς παντοδύναμος καί παντοκράτωρ. Μέ αὐτήν λοιπόν τήν ἐρμηνεία, πού εἶναι καί ἡ σωστή, «ἀγιότητα» τοῦ Θεοῦ, «καδώς», εἶναι ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ. «Ἄγιος» λοιπόν εἶναι ἐκεῖνος πού μπῆκε στήν δόξα τοῦ Θεοῦ. Εἶναι ἀνάγκη νά πῶ καί κάτι ἄλλο. Αὕτη ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ, τό «καδώς», στήν λατρεία μας λέγεται καί «μνήμη» Θεοῦ. Τά νέα τά παιδιά μέ τήν ἔννοια τῆς μνήμης, τῆς κεφαλῆς τοῦ κομπιούτερ, θά τό νοήσουν καλύτερα αὐτό. Ἔτσι, ὅταν εὐχόμεθα γιά τόν κεκοιμημένο μας «αἰωνία ἡ μνήμη», δέν

ἐννοοῦμε νά τόν θυμούμεθα γιά πάντα, γιατί αὐτό δέν εἶναι δυνατόν, ἀφοῦ καί ἡμεῖς θά πεθάνουμε. Ἐννοοῦμε ἡ ψυχὴ τοῦ νεκροῦ μας νά μπεῖ στήν «μνήμη», δηλαδή, στήν «δόξα» τοῦ Θεοῦ, στό καδῶς καί νά ἀγιάσει. Γιατί ὅλοι οἱ ἅγιοι εἶναι σ' αὐτήν τήν μνήμη τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτό καί λέγουμε «μετά πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες».

3. Τήν ἀγιότητα τοῦ Θεοῦ, μέ τήν ἔννοια πού ἐδώσαμε παραπάνω, τήν ἐτόνισε ιδιαίτερα ὁ προφήτης Ἡσαΐας, γι' αὐτό καί συχνά κατακλείει τίς προφητεῖες του μέ τήν ἔκφραση ὁ «ἅγιος τοῦ Ἰσραήλ»! Καί ἀπό αὐτό φαίνεται ὅτι αὐτή πραγματικά εἶναι ἡ ἔννοια τοῦ Θεοῦ ὡς ἅγιος, ἡ ἔννοια δηλαδή τοῦ μεγαλοπρεποῦς καί τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ, καί ὄχι ἡ ἔννοια τοῦ «ἀναμάρτητος». Γιατί τήν ἔννοια τῆς ἠθικότητος τήν εἶχε τονίσει ἐνωρίτερα ὁ Ἀμώς γιά τόν Θεόν, τόν ὁποῖο παρέστησε ὡς τό ἀπόλυτον ἠθικόν ὄν. Ὁ Ἡσαΐας τώρα τονίζει τόν Θεό ὡς «καδῶς» μέ τήν ἔννοια τῆς παντοδυναμίας καί παντοκρατορίας. Γι' αὐτό καί ὁ προφήτης αὐτός, ὁ Ἡσαΐας, μαζί μέ τό «καδῶς» βλέπουμε νά χρησιμοποιεῖ καί τήν λέξη «Σεβαώθ», πού ἔχει ἀκριβῶς τήν ἴδια ἔννοια μέ τό «καδῶς» καί σημαίνει τόν «Κύριον τῶν δυνάμεων». «Καδῶς» καί «Σεβαώθ» εἶναι οἱ δύο προσφιλεῖς λέξεις τοῦ Ἡσαΐου (βλ. Ἡσ. 1,4. 5,19.24. 10,17.20. 12,6 κ.ἄ.). Ὅμως ἡ ἔννοια τοῦ «ἅγιος» στόν Θεό δέν περιορίζεται στήν φυσική σφαῖρα χαρακτηρίζοντας τόν Θεό ὡς τόν ὑπερκόσμιον, ὡς τόν κύριον ὅλης τῆς φύσεως, ἀλλά ἐπεκτείνεται καί στήν ἠθική σφαῖρα χαρακτηρίζουσα τόν Θεό ὡς τόν τέλειον καί υπερτέλειον, ὡς τό ἀπόλυτον ἠθικόν ὄν.

4. Ἡ κύρια ἰδέα καί ἀρετή, πού ἀπορρέει ἀπό αὐτήν τήν παράσταση τοῦ ἁγίου Θεοῦ καί τήν ὁποία ἀπαιτεῖται νά ἐφαρμόσει ὁ ἄνθρωπος γιά νά πετύχει τήν ἀγιότητά του, εἶναι ἡ πίστη, ἡ ἀπόλυτη πίστη στόν Θεό. Ἡ πίστη δέ αὐτή ἀναλύεται στήν ἀπόλυτο πεποίθηση, στήν ἐμπιστοσύνη τοῦ ἀνθρώπου στόν Θεό, καί στόν «φόβον» ἐνώπιόν Του, στό δέος ἐκεῖνο πού γεννᾶται ἀπό τήν συναίσθηση τῆς ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας καί ἀμαρτωλότητος πρό τῆς μεγαλειότητος τοῦ υπερτελείου, τοῦ ἁγίου Θεοῦ, τοῦ καδῶς (βλ. Ἡσ. 7,9. 28,16. 30,15). Γι' αὐτό καί ὡς μεγάλη ἀμαρτία στήν Παλαιά Διαθήκη τονίζεται, στόν Ἡσαΐα ιδιαίτερα, ἡ «ὑβρη» τοῦ ἀνθρώπου κατά τοῦ Θεοῦ, ἡ ὑπερηφάνειά του, ἡ ὑπεροψία του (βλ. Ἡσ. 10,5 ἐξ. 14,13 ἐξ. 16,6 ἐξ. 37,22 ἐξ.). Καί ἡ ἀπόλυτος αὐτή πίστη τοῦ ἀνθρώπου στόν Θεό συνεπάγεται βεβαίως τήν ὑπακοή στίς ἐντολές Του, τήν ὑποταγή στό θέλημά Του (βλ. Λευιτ. κεφ. 26. Δευτ. κεφ. 28. Ἡσ. 1,2 ἐξ.). Αὐτά

είναι τά κύρια, πού πρέπει νά ἔχει ὁ ἄνθρωπος τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, γιά νά πετύχει τήν ἀγιότητά του.

Στό σημείο πού βρίσκομαι εἶναι ἀνάγκη νά πῶ ὅτι καί στήν Παλαιά Διαθήκη ἡ ἔννοια τῆς ἀγιότητος συνδέεται μέ τήν σωστή καί καθαρή ἔννοια τοῦ Θεοῦ. Γιά τήν ὕπαρξη τοῦ Θεοῦ δέν ὁμιλεῖ ἡ Παλαιά Διαθήκη, γιατί τό θεωρεῖ δεδομένο ὅτι ὑπάρχει Θεός. Στήν παλαιά Ἀνατολή ὅλοι πίστευαν στήν ὕπαρξη ἀνωτέρων ὄντων πού κυριαρχοῦν στήν φύση. Ἡ Παλαιά Διαθήκη ὁμιλεῖ μόνο γιά περιφρονητές καί ὑβριστές τοῦ Θεοῦ, γιά ἀνθρώπους, δηλαδή, πού δέν εἶχαν σωστή ἔννοια Θεοῦ, γιατί ἀρνοῦνταν τήν κυριαρχία Του καί δέν ἤθελαν νά ὑπακούουν στούς λόγους Του. Δηλαδή, δέν τόν θεωροῦσαν «καδῶς», «ἅγιο». Ὁ προφήτης Ἰερεμίας ὁμιλεῖ γιά συγχρόνους του Ἰουδαίους οἱ ὁποῖοι ἔλεγαν *Io hu*, «δέν εἶναι αὐτός» (5,12)! Αὐτό δέν σημαίνει ἄρνηση Θεοῦ, ἀλλά σημαίνει ὅτι ἔλεγαν περί τοῦ Θεοῦ, «δέν ἀξίζει αὐτός». Ἀρνοῦνταν, δηλαδή, τήν ἰσχύ Του, τήν δύναμή Του, λέγοντες ὅτι οἱ θεοί τῶν Βαβυλωνίων καί τῶν Χαναναίων εἶναι ἰσχυρότεροι ἀπό τόν ἰδικό τους Γιαχβέ (βλ. Ἱερ. 51,17-19). Δέν ἐπίστευαν, δηλαδή, τόν Θεό τους ὡς «καδῶς», ὡς «ἅγιο», μέ τήν ἔννοια τοῦ παντοδυνάμου καί παντοκράτορος. Ἄλλες παρόμοιες ὕβρεις πρὸς τόν Θεό ὡς ἀδυνάτου βλ. εἰς Ψαλμ. 14,1 καί 9,25. 9,32. 72,11. 94,7. Σοφ. 1,12. Ἱεζ. 8,13· βλ. καί 9,9. Ὡς σέ παρέκβαση λέγω ἐδῶ ὅτι τό ἐρώτημα «ὑπάρχει Θεός;» τίθεται γιά πρώτη φορά ἀπό τόν συγγραφέα τοῦ βιβλίου τῆς Σοφίας Σολομῶντος, στήν τελευταία δηλαδή ἑκατονταετηρίδα π.Χ. περίπου, ὅταν οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Αἰγυπτιακῆς διασπορᾶς εἶχαν ὑποστῆ τήν ἐπίδραση τοῦ ἐλευθέρου ἐλληνικοῦ πνεύματος. Πρὶν ἀπό τήν ἐποχή αὐτή τό ἐρώτημα ἦταν: «Ἐπάρχει ἓνας Θεός;». Καί οἱ συγγραφεῖς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀπαντώντας στρέφονται κατά τοῦ συγκρητισμοῦ καί τοῦ πολυθεϊσμοῦ.

5. Τελειώνω τόν ταπεινό μου λόγο παρουσιάζοντας μία σπουδαία σχετική μέ τό θέμα μας περικοπή, πού τήν θεωρῶ ὡς τήν καλυτέρα ἀπό ὅλες τίς περικοπές τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Καί γιά νά μιλήσω μέ «βελλίτιο» γλώσσα, ἡ περικοπή αὐτή, τήν ὁποία θά ἀκούσετε, «εἶναι μία ὑψηλή κορυφή τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἀπ' ὅπου φαίνονται οἱ καθαροί οὐρανοί τῆς Καινῆς Διαθήκης»! Εἶναι ἡ περικοπή Μιχ. 6,6-8. Στήν ἀρχή τοῦ λόγου μου εἶπα γιά τρεῖς ἀρετές, γιά τήν πίστη στόν Θεό καί τήν ἐμπιστοσύνη καί τόν «φόβο» πρὸς Αὐτόν. Τίς ἀρετές αὐτές, τίς ὁποῖες τονίζει ὁ προφήτης Ἡσαΐας καί ἀπορρέουν ἀπό τήν παράσταση τοῦ Θεοῦ ὡς καδῶς, ἀπαιτεῖται νά ἔχει ὁ ἄνθρωπος ἀπό τήν Παλαιά Διαθήκη ἀκόμη γιά

νά πετύχει τήν ἀγιότητά του, πού εἶναι τό θέμα τοῦ Συνεδρίου μας. Ἀπό τήν περικοπή τώρα τῶν δύο μόνο στίχων τοῦ προφήτου Μιχαίου, θά σᾶς πῶ γιά ἄλλες τρεῖς ἀρετές, ἀπαραίτητες πάλι γιά τήν ἀγιότητα τοῦ ἀνθρώπου, καί πού συνιστοῦν τήν οὐσία τῆς θρησκείας. Θά πρέπει ὅμως νά κάνω ἐρμηνεία γιά νά κατανοήσετε τό μεγαλεῖο τῆς περικοπῆς τῶν στίχ. Μιχ. 6,6-8. Παρακαλῶ ἀκούσατε:

Οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς τοῦ προφήτου Μιχαίου (8ος αἰών) ἀναζητοῦσαν μέν τόν Θεό, ἀλλά δέν εἶχαν σωστή ἔννοια Θεοῦ. Καί ἐνόμιζαν ὅτι ὁ Θεός εὐαρεστεῖται μέ παχυλές θυσίες κριῶν καί μόσχων καί μέ προσφορές ἐλαίου ἢ – τό ἀκόμη πολύ χειρότερο – γιά τήν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν τους ἐνόμιζαν ὅτι πρέπει νά θυσιάσουν τό πρωτότοκο παιδί τους. Καί ἐρωτοῦν, λοιπόν, τόν προφήτη Μιχαία:

6,6 *Μέ τί πρέπει νά παρουσιασθῶ στόν Γιαχβέ,*

νά προσκυνήσω τόν ὕψιστο Θεό;

Πρέπει νά παρουσιασθῶ μέ ὀλοκαυτώματα,

μέ ἐνιαύσιους μόσχους;

7 *Εὐαρεστεῖται ὁ Θεός σέ χιλιάδες κριῶν*

καί σέ μυριάδες ποταμούς ἐλαίου;

Πρέπει νά προσφέρω τόν πρωτότοκό μου γιά τήν ἁμαρτία μου,

τό γέννημα τοῦ σώματός μου γιά τήν ἀνομία τῆς ψυχῆς μου;

Στά ἐναγώνια αὐτά ἐρωτήματα τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς του, γιά τό πῶς ὁ ἄνθρωπος θά βρεῖ τόν Θεό καί θά τόν εὐαρεστήσει, ὁ προφήτης Μιχαίας ἀπαντᾷ:

8 *Σοῦ ἀναγγέλθηκε, ἄνθρωπε, τί εἶναι καλό*

καί τί ὁ Γιαχβέ ζητάει ἀπό σένα.

Τίποτε ἄλλο, παρά δικαιοσύνη καί ἀγάπη νά ἐξασκεῖς

καί νά εἶσαι πρόθυμος στό νά ἀκολουθεῖς τόν Θεό σου!

Ἡ ἀπάντηση αὐτή τοῦ προφήτου Μιχαία εἶναι ὕψος! Εἶναι ἡ οὐσία τῆς θρησκείας! Κατά τόν ἀθάνατο αὐτό στίχο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τόν Μιχ. 6,8, γιά νά πετύχουμε τήν ἀγιότητά μας πρέπει: α) Νά εἴμαστε δίκαιοι πρός ὅλους τούς ἀνθρώπους· β) νά ἀγαπᾶμε ὅλους· καί γ) νά εἴμαστε πρόθυμοι νά πράττουμε ὅ,τι θέλει ὁ Θεός («έτοιμον εἶναι τοῦ πορεύεσθαι μετά Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου», στίχ. 8).

Ἄς προσέξουμε ὅτι ὁ προφήτης στήν ἀπάντησή του εἶπε τό: «Σοῦ ἀναγγέλθηκε, ἄνθρωπε, τί εἶναι καλό καί τί ὁ Γιαχβέ ζητάει ἀπό σένα». Πραγματικά αὐτά τά τρία πού λέγει ἐδῶ ὁ προφήτης στόν ἐρωτῶντα αὐτόν λαό, τοῦ τά εἶχαν πει καί οἱ προηγούμενοι ἀπό αὐτόν προφῆτες, γι' αὐτό ὁ προφήτης μας λέγει «σοῦ ἀναγγέλθηκε, ἄνθρωπε». Πρὶν ἀπό τόν προφήτη Μιχαία προφῆτες μέ γραπτά κείμενα ἦταν ὁ προφήτης Ἀμώς πρῶτα, ὁ ὁποῖος ἐτόνισε πολύ τήν δικαιοσύνη (βλ. Ἀμ. 2,6 ἐξ. 5,11· 4,1 ἐξ. 3,10· 5,7.10.12.15 κ.ἄ.). Ἐπειτα ἔχουμε τόν προφήτη Ὡσηέ, πού ἐκήρυξε τόν Θεό ὡς ἀγάπη καί παρουσιάζει τόν Θεό νά λέγει ἐκεῖνον τόν ἀθάνατο λόγο στους Ἰσραηλιτες τῆς ἐποχῆς του, πού ζητοῦσαν καί αὐτοί νά βροῦν Τόν Θεό μέ παχυλές θυσίες: «Ἀγάπη θέλω καί ὄχι θυσίες, γνώση Θεοῦ καί ὄχι ὀλοκαυτώματα» (Ὡσ. 6,6). Μετά τόν Ὡσηέ ἔχουμε χρονολογικῶς τόν προφήτη Ἡσαΐα, ὁ ὁποῖος κήρυξε τόν Θεό ὡς «καδώς», δηλαδή, ὡς «ἅγιον», μέ τήν ἔννοια τοῦ παντοκράτορος. Καί πρὸς τόν παντοκράτορα Αὐτόν Θεό ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά αἰσθάνεται προθυμία νά ὑπακούει ἀπόλυτα στό θέλημά Του (Ἡσ. 6,3.5. 2,10. 8,11 ἐξ. 30,15. κ.ἄ.). Ὁ προφήτης Μιχαίας, λοιπόν, πρὸς τόν ἐρωτῶντα αὐτόν λαό, τί νά κάνει γιά νά εὐαρεστήσει τόν Θεό, γιά νά γίνει δηλαδή, ἅγιος, ἐνώνει τήν διδασκαλία τῶν προηγουμένων του προφητῶν, τοῦ Ἀμώς, τοῦ Ὡσηέ καί τοῦ Ἡσαΐου, καί λέγει σ' αὐτούς, πρῶτον, νά εἶναι δίκαιοι· δεύτερον, νά ζοῦν μέ ἀγάπη μεταξύ τους καί τρίτον, καί νά εἶναι πρόθυμοι («ἔτοιμον εἶναι») νά πράττουν αὐτό πού θέλει ὁ Θεός. Πραγματικά, σ' αὐτά τά τρία συνίσταται ὅλη ἡ ἀγιότητα. Γιά τό ὅτι δέ ὁ προφήτης Μιχαίας συνήνωσε σέ ἓνα στίχο ὅλη τήν διδασκαλία τῶν προηγουμένων του προφητῶν διδασκάλων του, θεωρεῖται ὡς ὁ ἀνώτερος τῶν προφητῶν!

Εὐχαριστῶ πού μέ ἀκούσατε!

Μεγαλόπολις 9 Σεπτεμβρίου 2016